

גבולות היחידה: במדבר פרק א'**נושא היחידה: מפקד בני ישראל****כתבה: יעל דאר**

הסבר כללי: בפרק זה נלמד על המפקד הראשון המופיע בחומש הפקודים. ללימוד בפרק זה כמה מטרות.

מטרות ברמת ערך:

- קיום ההבטחה לאבות, הבטחת הזרע.
- בני"א אמנם מתחילים תקופת נדודים, אך מתכוננים לכיבוש הארץ – ובכך לקיום ההבטחה השניה לאבות, הבטחת הארץ
- "יחודו של שבט לוי"

בקאות וידע: הבטחות לאבות, סדר המפקד.

מיומנויות: איתור פרטים בפרק, קריאת שם מספר מקראי.

פתיחה:

כעת כל ילד יקרא בעצמו פסוקים א-ג:

1. את מי מונים? (זכר, כל יוצא צבא)
2. מאיזה גיל מונים? (מבן 20 שנה ומעלה)
3. לפי מה מונים? (למשפחותם, לבית אבותם + עיין ברש"י)

עיין בפסוקים:

בשלב זה יש לחזור על קריאת הפסוקים בקול רם, ללמוד את רש"י "למשפחותם, לבית אבותם" – כל אחד נמנה לפי שבטו של אביו. (ולמינו – שם המשפחה הוא השם של האבא!)¹ כעת נקרא ביחד פסוקים ד – יט. נערוך טבלה של שם השבט – והנשיא. (לשיקול המורה: עבודה עצמית לאחר הדגמה או עבודה כיתתית).² לשם מה הוזכרו הנשיאים? מה היה תפקידם? נעיין ברש"י פסוק ד: "ואתכם יהיו?" – כשתפקדו אותם (את העם) יהיו (הנשיאים) עמכם. נשיא כל שבט ושבט. לכאורה – תפקיד הנשיאים לעזור במפקד בני ישראל. כל נשיא עוזר במפקד שבטו. אבל ניתן לחשוב על אפשרות נוספת לכך שהנשיאים נזכרו כאן בשמותם?

¹ אמנם בימינו יש הנהגות להוסיף גם את שם משפחתן מבית ההורים כשם שני, אך לא ראשון. יש תלמידים שכך זה בביתם, וצריך לתת לזה מקום.

² דפים מצורפים [בנספח](#)

(רמז: 'כל יוצא צבא') – הנשיאים היו צריכים אחר כך לעמוד בראש הצבא.

רמב"ן, פסוק ג: "תפקדו אותם" – (בהתייחסות למפקד שעשה דוד (שמואל ב' כב)): אבל כפי דעתי היה הקצף עליו בעבור שמנאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה... וראיתי במדבר סיני רבה (ב', יז) ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אמר: כל זמן שנמנו ישראל לצורך – לא חסרו. שלא לצורך – חסרו. איזה זמן נמנו לצורך? בימי משה, ובדגלים ובחילוק הארץ. (שלא לצורך – בימי דוד)."

אין צורך להקריא לתלמידים את דברי הרמב"ן. דברים אלה מיועדים למורה. ניתן ללמוד מכך שהמפקד היה לצורך יציאה למלחמה. (שתהיה בכניסה לארץ. הרי התכנית כרגע, היא, הליכה קצרה לארץ כנען. אחד עשר יום מחורב.. עד קדש ברנע).

פסוקים א – מז:

קעת נעבור לטבלת שמות השבטי ומספריהם (החלק השני בנספח)
כאן יש ללמד את הילדים קריאת מספר. ילדים בגיל זה רק מתחילים ללמוד מספרים גדולים בשיעור החשבון, ויש ללוות אותם במשימה.
לדוגמא:

וַיְהִי בְנֵי-רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל, תּוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפְּחֹתֵם לְבֵית אֲבֹתְכֶם: בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת, לְגִלְגָּלְתְּכֶם--כָּל-זָכָר מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְנֹמְעָלָה, כֹּל יוֹצֵא צֶבֶא. כֹּא פְקֻדֵיהֶם, לְמִטָּה רְאוּבֵן--**שֵׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף-וַחֲמֵשׁ**

מאות

שישה וארבעים אלף (נעצור אחרי המילה 'אלף' – הופכים את הסדר: ארבעים ושישה וכותבים פסיק. המספר 500 מופיע כסדרו. צריך להיכתב לאחר הפסיק 46,500.
נעבור כך על כל הטבלה. (במספר הסיכום 603,550 שוב יצטרכו עזרתנו שקן המילה אלף מופיעה פעמיים) – אפשר להתייחס כאן גם למושג 'שישים ריבוא'.
קעת נשווה בין שתי הרשימות שלפנינו: (בידי התלמידים יש דף עם שתי טבלאות)

מפקד בני ישראל	רשימת הנשיאים
ראובן	ראובן
שמעון	שמעון
גד	יהודה
יהודה	יששכר
יששכר	זבולון
זבולון	אפרים
אפרים	מנשה

מנשה	בנימין
בנימין	דן
דן	אשר
אשר	גד
נפתלי	נפתלי

מה ההבדל בסדר הרשימות האלה?

סדר הנשיאים – לפי סדר האימהות: לאה, רחל, זלפה – שפחת לאה, בלהה – שפחת רחל.

למעשה – סדר הבטרה.

סדר המפקד – לפי הדגלים. את זה כרגע הילדים לא יודעים. הם ידעו זאת לאחר שילמדו את

פרק ב'. אפשר להשאיר את זה כשאלה פתוחה.

למה חשוב כל כך להביא מספרים אלה? מדוע חשוב לתורה להזכיר במפורש מספר של כל

שבט ושבט, ושוב – סיכום של כל השבטים? (אנחנו יודעים חשבון, ויכולים לחשב לבד את

הסיכום הסופי). מה התורה רוצה להגיד בזה?

ניזכר בהבטחות שהאבות קבלו בחומש בראשית: הבטחת הארץ והבטחת הזרע. נראה כיצד

פיחט רב כל כך של מספרים הוא ביטוי לקיום הבטחת הזרע. והמסקנה המתבקשת היא

שצריך להאמין שתקויים גם הבטחת הארץ (לאחר חטא המרגלים, למשל...)

פסוקים מח – נד: ייחודו של שבט לוי

למורה: סקירה על שבט לוי – מה ידוע לנו?

- מלכתחילה – הבכורות היו צריכים לעבוד במקדש. במכת בכורות ה' הקדיש את כל הבכורות לעבדו ולשרתו במשכן.
- שבט לוי לא חטא בחטא העגל. בחטא זה משה קורא "מי לה' אלי" – ונאספו אליו בני לוי. הם שהוציאו לפועל את עונש המוות לחוטאים, וזכו לברכה – להיות משרתי ה'.
- הבכורות חטאו בכך ש'ראו את ה' אֶל-אֶצְיָלִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא שָׁלַח יְדוֹ; וַיַּחֲזוּ, אֶת-הָאֱלֹהִים, וַיֹּאכְלוּ, וַיִּשְׁתּוּ. – ולא התנהגו כראוי.
- השילוב בין השניים גרם לכך, שהבכורות לא יעבדו במשכן, ואילו הלויים מקבלים את התפקיד הזה.
- בהמשך, פרק ג', נראה את מפקד הבכורות ואת פדיון הבן – כנגד כל בכור מישראל עובד כהן (לא בכור) במשכן.

המשך הסקירה:

- כאמור בסוף פרק א', וכמו בן מפרק ב', הלויים לא חונים ב'דגלים' אלא מסביב למשכן, ותפקידם, ע"פ פרק זה, הוא לשמור את משמרת המשכן – מפני הזר הקרב (שאינו מורשה בעבודה).
- כמו כן, יש עוד תפקידים נוספים, אך זה העיקר לפרק זה.

לאחר עיון בטבלאות שערכנו, נבדוק - האם כל השבטים נמצאים? מי חסר?
לאחר שנראה כי בשני הטורים בטבלה חסר שבט לוי, נבין כי צריכה להיות לכך סיבה.
המורה קורא את פרק א' פס' מט – נד בקול עם משימת קריאה: במה בא לידי ביטוי ייחודו של שבט לוי?

תשובות אפשריות:

- שבט לוי לא נפקד עם בני ישראל. (פס' מט)
  - שבט לוי נושא את כלי המשכן בדרך (פס' נ)
  - שבט לוי מפרק ומרכיב את המשכן בדרך. (פס' נא)
  - שבט לוי שומר על המשכן מפני הזר הקרב, ובכך דואג שלא יהיה קצף על עמי"ש. (פס' נג)
  - שבט לוי חונה סביב המשכן. (פס' נ, נג)
- כל התשובות נכונות. התלמידים הוציאו את התשובות בעצמם מן הכתוב, ונתנו 'סימוכין' לדבריהם ע"י ציטוט פסוק מתאים.

יש מקום להביא כאן את דברי רש"י על אתר (פס' מט) – כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. רשי מביא גם פירוש נוסף שבו הוא מונע מבני לוי לחטוא בחטא המרגלים (בכך שלא נספרו עם העם) כשכר על כך שלא חטאו בעגל. המשותף לשני הפירושים הוא ייחודו של שבט לוי, וההבדל ביניהם הוא בסיבה – למה הם 'של מלך': בגלל התפקיד או בגלל שלא חטאו. אפשר להסתפק רק בפירוש הראשון.

ובהמשך למה שכבר למדנו בשיעור היום – מדוע שבט לוי נפקד בנפרד? האם תפקידו – לשרת במשכן – היא סיבה מספקת לכך? האם יש סיבה אחרת שקשורה לנושא שדברנו עליו? הרשב"ם, פס' מז אומר: "והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם", כמו שמפרש והולך, אך את מטה לוי לא תפקוד וגו'... (פס' מט). ומפרש טעם – כי לא ילכו בצבא המלחמה, אלא הפקד את הלויים על משכן העדות וגו'... (פס' נ)

הצעות להמחשה:

העבודה בטבלה ממחישה את ההבדלים בין שתי רשימות, ואת חסונו של שבט לוי במפקדים אלו.

מסרים והפנמה:

דברנו על קיום הבטחת הזרע ועל ייחודו של שבט לוי.

מבט שלם:

ראינו שתי דרכים שונות למנות את בני ישראל: לפי סדר הלידה ולפי סדר אחר (שיתברר להלן שהוא סדר הדגלים).

סיכום:

למדנו על קיום הבטחת הזרע לאבות, על מספרם הרב של בני ישראל, ועל כך שהם נפקדים כיוצאי צבא – כהכנה לקיום הבטחת הארץ לאבות. בהמשך נלמד כיצד שרר סדר בצבאו של מלך מלכי המלכים.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

על סדר השבטים בחומש במדבר ניתן ללמוד בחוברת 'במדבר – דפים למעין ולמורה' הוצ' מכללת הרצוג, עמודים 12-13.

